

quod possit facile & delectabiliter in illud tendere: quavis autem (inquirunt) voluntas ex natura sua habeat vim ad attingendum bonum proprium morale, non ramen facile & delectabiliter. Non magis, inquam, juvat hac responso: nam ratio adducta prebat, voluntatem posse attinare bonum honestum proprii suppositi, facile & delectabiliter: potentia enim proportionata & completa ad aliquid bonum, facile & delectabiliter ad illud tendit: qui difficultas non potest provenire nisi ex excessu & improprietate obiecti cum potentiis, vel quantum ad speciem, vel quantum ad individuum; adeoque si voluntas sit completa & proportionata ex natura sua ad attingendum bonum honestum proprii suppositi, talius bonum, neque quantum ad speciem, neque quantum ad individuum, proportionem voluntatis excedat, ut supra ostensum est, facile & delectabiliter illud attinger, totaque difficultas, quae in hujus boni attingentia reperitur, se tenebit ex parte appetitus, in quo sunt immoderatae passiones, selectiones boni honesti impeditives vel retardantes: unde in ipso quidem appetitu sensitivo ponende sunt virtutes temperantiae & fortitudinis ad subiectas vel moderandas hujusmodi passiones, non vero in voluntate, in qua solum collocatur iustitia, cum aliis virtutibus ei annexis, ad attingendum faciliter & delectabiliter bonum alienum, quod excedit proportionem voluntatis quantum ad individuum, ut in secunda conclusione declaravimus, & magis patebit ex solutione argumentorum.

§. II.

Solvuntur objections.

Obijecio primo: Intellectus ad quicunque verum recte attingendum indiget habitu virtutis intelligentiae, etiam ad ipsa prima principia, tam speculativa, quam practica; nam ad speculativa ponitur in illo habitus intelligentie, & ad practica synderesis: Ergo etiam voluntas ad quicunque bonum honestum recte attingendum, etiam ad bonum in communione, & ad bonum honestum proprii suppositi, indiget habitu virtutis moralis.

Respondeo ex D. Thoma infra quast. 62. art. 3. ad 1. & quast. 1. de virtutibus art. 5. ad 3. negando consequentiam, & paritatem: quia intellectus non est de se in actu primo complectus ad cognoscendum, sed sicut indiget speciebus ad quicunque cognitionem, etiam primorum principiorum, ita & habitu inclinante ad illam: voluntas vero non indiget habitu inclinante in bonum honestum in communione, aut etiam in bonum proprium, quia cum sit effectualiter appetitus rationalis, est ex se in actu primo inclinata bono honesto in communione; & cum sit appetitus rationis talis suppositi, in bonum proprium illius naturaliter inclinatur.

Obijecio secundo: Ad omnem actum virtutis faciliter producendum ponit debet habitus in potentia illum elicente: Sed a voluntate procedunt plus actus virtutis circa bonum honestum proprii suppositi, ut cum quis eligit sumere cibum in debita quantitate & alii circumstantis: Ergo & virtutes circa tale bonum debent in ea collocari.

Confirmatur primo: Habitus acquiritur per actum repetitionis: Ergo repetitus actibus virtuosis in voluntate circa proprium bonum, debet virtus generari.

Confirmatur secundo: Voluntas per actus virtuosos etiam circa bonum proprium, acquirit habitum virtuti: Ergo per virtuosos acquirebit habitum virtutis. Consequitur patet, tum a paritate rationis: tum etiam quia contraria debent versari circa idem subiectum, atque adeo potentia, quae potest esse subiectum virtutis circa proprium bonum, etiam poterit esse subiectum contrarie virtutis.

Ad objectionem respondere distinguendo Majorem: Ad omnem actum virtutis faciliter producendum ponit debet habitus in potentia eum elicente, quando non est sufficienter completa & determinata ex se ad illum elicendum, concedo Majorem: Si fit sufficienter completa & determinata, nego Majorem. Constat autem ex dictis, voluntatem esse sufficienter completam & determinatam ex natura sua ad bonum honestum proprii suppositi, & in illud naturale habere inclinationem, cum sit appetitus rationalis talis suppositi, ut supra declaravimus. Ex quo patet responso ad primam confirmationem: Major enim distinguenda est, habitus acquiritur per actum repetitivum, si potentia sit capax illius, concedo Majorem: si non sit capax, nego Majorem. Lapis enim v. g. quantumcumque descendat, non acquirit habitum, quia est incapax illius, cum per naturalem gravitatem sit complete inclinatus ad descensum. Similiter potentiae naturales, ut vegetativa, nutritiva, & similes, quantumcumque operentur, non acquirunt habitum, quia naturae sunt fuit voluntate respectu proprii boni.

Ad secundam respondeo primo, negando Antecedens:

sicut enim quia lapis habet naturalem inclinationem completam ad descensum, non generatur in eo habitus ad ascendendum sursum, quantumvis milles sursum projectetur: ita nec in voluntate generatur habitus vitiosus circa bonum proprium, quia voluntas habet inclinationem naturali complerat respectu proprii boni honesti, quae non minus restitit habitui vitiosi inclinanti in contrarium, quam reficeret perfecta virtus acquisita, si adficeret.

Respondeo secundo: data Antecedenti, negando consequentiam, & paritatem: Ratio autem disparitatis est, quia voluntas ad actus malos, circa quicunque objectum exerceantur, non est ex se inclinata, ideoque requiritur habitus virtutis ut ab illos inclinetur: ad actus vero honestos, circa proprium bonum est ex propria natura inclinata, subiectio non potest ad illos per habitum inclinari.

Obijecio tertio: Potentia indifferens ad bene vel male operandum, indiget habitu virtutis, quo ad bene operandum determinatur: Sed voluntas etiam respectu proprii boni est indifferens ad bene, vel male operandum, siquidem aliquando bene, aliquando male operatur: Ergo egit habitus virtutis: quo ad recte attingendum bonum proprium determinatur.

Respondeo distinguendo Majorem: Potentia indifferens, 41

indifferenta libertatis ad bene vel male operandum, indiget habitu virtutis &c. nego Majorem: potentia indifferens indifferenta perfectibilis, concedo Majorem. Si

militier distinguo Minorem: Voluntas etiam respectu boni proprii est indifferens, indifferenta libertatis, concedo Minorem: indifferenta perfectibilis, nego Minorem, & Consequentiam: Duplex ergo distinguuntur debet in voluntate indifferenta, alia libertatis, alia perfectibilis: prima convenit voluntati respectu cuiuscumque actus liberis, secunda solum convenit respectu actus superexcedentes, ad quem propria vires potentia non sufficit, sed indiget perfectione superaddita: unde illa indifferenta debet compleri & determinari per habitum, qui novam vim conferat potentia: illa vero non potest aucteri per habitum virtutis, immo adhuc posito tali habitu in voluntate, manet in ea haec indifferenta, quia licet ille ad unum actum inclinatio & determinatio accommodatur natura potentie libera, subiectio non officit indifferenta requisitus ad libertatem: cum ergo voluntas respectu proprii & connaturalis boni honesti, non sit indifferens indifferenta perfectibilis (quia tale bonum vires eius naturales non excedit, neque quantum ad speciem, neque quantum ad individuum, ut supra ostensum est) sed dumtaxat indifferenta libertatis & dominii, quae est facultas ad utrumlibet, nulli omnino alligata, non indiget habitu virtutis, quod ad recte attingendum tale bonum compleatur & determinetur.

Dicens: Habitus omnis, præsertim virtutis, ad hoc posse in potentia, ut compleat & determinet illum in ordinem ad actum, & objectum quod sibi est difficile. Sed

voluntas in prosecutione boni honesti, etiam proprii, patitur non modicam difficultatem, & ideo tunc illud defertur, labiturque in oppositum malum: Ergo indiget habitus virtutis ad prosequendum & attingendum bonum honestum, etiam proprium.

Respondeo, duplice posse aliquem actum reddi difficultatem potentie, nimur vel per se & intrinsecu, vel extrinsecu solu & per accidens. Dicitur difficultas primo modo, quando vel quantum ad speciem, vel quantum ad individuum, superat vires & proportionem potentie. Conferetur vero difficultas secundi modo, cum est talis solutio ratione aliquius impedimenti extrinseci retardantis actionem, tametsi in potentia adhuc sufficiens virtus intrinsecu ad illum elicendum. Quando ergo dicitur habitum virtutis requiri, quando actus est difficilis potentie, hoc verum est quod illi actus est illi difficultis per se, & ex objectu, cum enim hec difficultas oratur ex defectu complementi & determinacionis potentie, auferri nequit nisi per formam intrinseci complemetum & determinacionem potentie in actu primo: falsum vero, si actus sit solutio difficultatis potentie per accidens, & ratione aliquius impedimenti extrinseci, tunc enim non requiritur habitus ut prompte fiat, sed sufficit amorem impedimentum: unde cum difficultas, quam voluntas interdum patitur in prosecutione boni honesti, proprii & connaturalis, non proveniat ex defectu perfectionis requirite, neque ex superexcedentia obiecti, vel actus, sed ex passionibus immoderatis appetitus sensitivi, aliis impedimentis tenetibus se ex parte corporis, nullus requiritur, habitus virtutis in voluntate, ad facile & delectabiliter prosequendum tale bonum, sed si ad hoc aliquis habitus necessarius est, collocari debet in predicto appetitu, ad moderandas eius passiones, ex quacumque immoderantibus illius boni profectu difficultis redditur.

Infallabis: Difficultas quam voluntas patitur in reddendo 43

unice quo suum est, provenit ex passionibus, puta ex nimio amore sui, vel pecunia: Sed hoc non obstante ponitur in voluntate iustitia ad hunc actum facile & delectabilem.

De distinctione Virtutum.

207

Iustitiae exercendum: Ergo licet difficultas quam voluntas patitur in prosecutione boni honesti, proprii & connaturalis, ex passionibus immoderatis appetitus sensitivi oratur, nihilominus requiritur habitus virtutis in voluntate, ad facile & delectabiliter prosequendum tale bonum.

Respondeo quod licet voluntas in exercendo actu justicie, & reddendo unicuique quod suum est, patitur aliquam difficultatem ex passionibus appetitus sensitivi provenientem, hec tamen non est tota difficultas quam patitur in exercito illius actus, sed simul cum difficultate illa extrinsecu, ex passionibus appetitus proveniente, habet aliam sibi intrinsecam, peccatum ex excessu & improprietate hujusmodi actus, non quantum ad speciem, sed quantum ad individuum; cum enim cuiuscumque voluntas sit radicata in hoc numero supposito, determinatur per suam differentiam individualium ad bonum proprium suppositi, subiectio ex majori & vehementiori inclinatione, quam habet ad bonum proprium, a prosecutione boni alieni retardatur: unde ad vincendam hanc difficultatem ponitur in voluntate habitus iustitiae. Ceterum ad proprium honestum voluntas nullam patitur difficultatem intrinsecam, etsi ex excessu & improprietate illius, cum tale bonum, neque quantum ad speciem, neque quadam individualium vires ejus naturales excedat: sed tunc difficultas, quae in hujus boni prosecutione reperitur, ex intrinsecis impedimentis, & passionibus immoderatis appetitus sensitivi provenit: unde ad facile & delectabiliter prosequendum tale bonum, nullus in voluntate debet ponitri habitus virtutis, sed suffici potest in appetitu irascibili & concupisibili virtutes fortitudinis & temperantiae, quibus immoderata illius passiones cohabeantur, & ternerantur.

Respondeo quartu: Humilitas versatur circa bonum proprium, ponitur enim ad modernandum affectum spei, & appetitus proprii excellentie, ut docet D. Thom. 2. 2. quast. 161. art. 4. Sed humilitas residet in voluntate: Ergo in voluntate ponitur virtus ad attingendum bonum proprium honestum. Major patet, Minor probatur. Idem est subiectum contrariorum: Sed superbi humiliati contraria, est in voluntate, ut docet S. Doctor 2. 2. quast. 162. art. 3. & patet ex eo quod in Angelis pravaracatoibus, in quibus non est appetitus sensitivus, superbia reperiatur: Ergo humiliitas in voluntate, non vero in appetitu sensitivo residet.

Respondeo duplexem dare humiliatatem, unam in voluntate, & aliam in appetitu sensitivo, solamque hanc ponitrem, que est pars potentialis temperantiae, verfarciationis, & appetitus proprii, moderatur affectum proprii excellentie ad alium: illam vero que residet in voluntate, & est pars potentialis justitiae, respicit bonum alienum, quia respicit propriam excellentiam, non absolute, sed ut subordinatum Deo, cum importet subiectiōnem hominis ad Deum, ut docet S. Thom. 2. 2. quast. 161. art. 1. ad his verbis: Humilitas secundum quod est specialis virtus, præcipue respicit subiectiōnem hominis ad Deum, propter quem etiam illius humiliatio se subiectiō.

DISPUTATIO III.

De distinctione Virtutum.

Ad questionem 57. D. Thomas.

Variis solent tradi divisiones virtutis in communione: sed ceteris clarior & compendiosius ea est, quam S. Doctor hic prosequitur, quia sollicet virtus in intellectu, moralem, & Theologiam distribuitur. De virtutibus intellectualibus & moralibus breviter hic agemus: de Theologis vero specialiter tractatum inserviunt infra, post tractatum de justificatione impii, & merito iustitiae. Cui alium breuem de quatuor virtutibus Cardinalibus & virtutibus eius oppositis, subiectemus.

ARTICULUS I.

De virtutibus intellectualibus.

Virtus intellectualis ea dicitur, que perficit intellectum in ordine ad verum, sive speculativum, sive practicum; solecito dividit in quinque species, quae vocantur intelligentia, seu habitus primorum principiorum, sapientia, scientia, ars, & prudentia. Ratio vero hujus divisionis haec est: Cum virtus intellectualis perficiat intellectum in ordine ad verum, tota esse debent virtutes intellectualis, quae sunt habitus infallibiliter attingentes verum: Sed habitus infallibiliter attingentes verum sunt tantum quinque numerati: Ergo illi sunt fuit virtutes intellectuales. Major patet, Minor probatur. Verum quod certo & infallibili-

Divi-

liter ad intellectu attingi potest, vel est universale, & consequenter necessarium, vel singulare & contingens: Si universale, vel est attingibile immediate, vel abesse medio, & ex sola terminorum notitia, ut sunt prima principia; & pro illis ponitur habitus primorum principiorum, Vel est attingibile mediate, & per proprias causas; quae si fuerint particulares, ponitur scientia; si vero causae fuerint universalis & universalitatem, ponitur sapientia. Si autem tale verum fuerit singulare, vel illud est factibile;

& pro illo attingendo ponitur ars; vel agibile; & ad il-

lud attingendum ponitur prudens.

Præter has quinque virtutes intellectuales, dantur alii

habitibus seu dispositiones in intellectu, que non habent rationem virtutis; quia non attingunt infallibiliter verum, ut sunt fides humana, opinio, suspicio, dubium, folertia;

&c. Disfere vero in particulari de predictis quinque

virtutibus intellectualibus, non est hujus loci, cum de his agatur in Philosophia: unde hic solum varia illarum

species & divisiones expendimus.

Habitus ergo primorum principiorum dividitur in intel-

ligentiam, & syncretismum. Illi attingit prima principia spe-

cificativa, quae derivuntur ad scientiarum acquisitionem: hæc

vero prima principia practica, que ad rectam operatio-

nem & motum directionem conducunt: & ad ipsam re-

ducendi potest conscientia, que ex vi nominis dicit applica-

tionem scientia vel cognitionis ad aliquid, unde propriis

negat designat habitum, neque potentiam, sed actum

ipsius synderesis.

Habitus sapientie in duas etiam species distribuitur, ni-

mirum in divinam, quæ est Theologia, cujus objectum

est ipsa causa altissima, scilicet Deus, ut cognoscibilis

per revelationem mediata: & in humanam, quæ est Me-

taphysica, quæ obtinet etiam nomen sapientie, quia ver-

fatur circa prima rerum predicationis, ens, verum, bonum,

&c. Deumque ut lumine naturali cognoscibilem contem-

platur.

Scientia vero in tria principia genera dividitur, nimirum in scientiam abstrahentem a materia intelligibili, sub qua Metaphysica & Dialectica continetur: in scientiam abstrahentem a materia sensibili; sub qua sunt Arithmetica (cui subalternatur Mufica) & Geometria (cui subalternatur Astrologia) Cosmographia, Geographia, Topographia, Hydrographia, Optica, & Machinativa: & denum in scientiam abstrahentem a materia singulari, sub qua continetur solum Physica, cui subalternatur Me-
dicina.

Simpliter ars dividitur in servilem seu mechanicam, &

liberalis; numeranturque sub unaqua septem species,

que hoc disticho designantur.

Lingua, tropus, ratio, numerus, tonus, angulus,

affra.

Primus versus complectitur septem liberales: nam hu-

ius designat Grammaticam, tropus Rhetoricam, ratio Dia-

lecticam, numerus Arithmeticam, tonus Musicam (sub qua

videtur contineri Poetica, cum omnibus suis speciebus,

quibus possit etiam reduci ad Rhetoricam) angulus

Geometricam, & affra Astrologiam.

Secundus versus continet artes serviles: rur enim desig-

nat agriculturam, numerus artem venationis & pescato-

riam, arma militarem, rates nauticas, vulnera chirurgi-

cam, barbitoniam, & pharmacopiam, lana textori-

am, farroriam, & similes, faber fabrilius, que com-

prehendit argentariam, dauraticrem, ferrariam, carpen-

tariam, sculptricem & hujusmodi.

De prudenter, & partibus eius, variisque eius specie-

bus, in tractatu de quatuor virtutibus Cardinalibus dis-

seremus.

ARTICULUS II.

De virtutibus moralibus.

Praeter virtutes intellectuales, que resident in intellec-

tu, dantur alia morales, que subiectantur in voluntate, & in appetitu sensitivo, & dividit solent in virtutes

operationum, & passionum, seu in eas quae circa operatio-

nes, & circa passiones versantur: ut hinc appearat necessi-

tatem omnium virtutum pure moralium non esse ex eodem

fonte, sed earum aliquas necessarias esse proprie- operati-

ones ipsas secundum se, etiam si nulla pax obfisteret, cu-

jusmodi est iustitia, & annexa ei virtutes secundarie; qua-
dam vero, nempe temperantiam, & fortitudinem, etsique

subiectas virtutes, solam esse necessarias propter vincendas

passiones contrarias, aut leniendam difficultatem ex illa-

rum confortio vel immoderantia provenientem. Hec duo

membra subiactis vocibus interdum proponuntur: nam vir-

tutes quae circa passiones occupantur, dicuntur virtutes

ad se, nimirum quia dominis passionibus, homo in seipso

optime competunt; reddendo autem cuique suum (quod

fit cum operationes ex virtute iustitia exercentur) bene

ergo alios afficiunt.

Disputatio Quarta,

Dividuntur etiam a Platonis virtutes morales in potestivas, purgativas, purgati animi, & exemplares: cuius divisionis meminit S. Thom. hic quæst. 6. art. 5. Politica illa sunt, quibus homo bene se habet in rebus humanis gerendis. Purgatoria, qua animum purgant & ordinant ad contemplationem divinorum. Purgati animi, qui animum totaliter purgant a terrenarum labe cupiditatem, ita ut ex abundancia contemplationis passiones non amplius sentiantur, quod est tantum Beatorum, vel aliquorum in hac vita perfectorum. Demum exēstis exemplares dicuntur, prout inventur in Deo, in quo est exemplar, & idea omnium virtutum que in nobis sunt; per imitationem enim divinae justitia sumus iusti, & per imitationem perfectionis divinae, perfecti, juxta illud Matth. 5. *Etsi perfetti, scis & Pater vester cœlestis perfector es.*

Hanc divisionem eleganter explicat Macrobii lib. I, super sonnum Scipionis cap. 8. ubi sic ait: *Exemplares virtutes illi sunt que in ipsa divina mente confundunt, & quarum exemplo reliqua omnes per ordinem defundunt. Nam se ferunt altaria, multo magis virum ideas esse in mente divina credimus eis. Illic prudenter est mens ipsa divina: Temperantia; quod in se perpera intentione conversa est: Fortitudine, quod semper idem est, nec aliquando mutatur: Justitia, quod perenni lege a sempiterna sua operis continuacione non fletitur.*

De politiciis, per quas boni viri Reipublice consulunt, ait: *quod politica prudenter est ad rationes normam que cogit & agit universo dirigere, ac nihil præter rectum vellet in facere, humanisque actibus tamquam dictis arbitrio) præsidere, fortitudinis est, animum supra pericula metum agere, vel præparare: temperans, nihil appetere ponendum, in nullo legem moderationis excedere, sed sicut rationis cupiditatem domare: justitia, servare unicuius quod suum est. Et mos: *Hic virutens vir bonus primus sui arboris de Reipublica Rector officium, justus ac præsidi gubernans humanae, divina mea defensio.**

De purgatoriis, quas Phileophantum virtutes vocat, hæc scribit: *Prudenter est mundum istum, & omnia quae round infinit, divinorum contemplatione despicere, omnemque animi cogitationem in se divina dirigere: temperans, omni relinquere, in quantum natura patitur quae corporis usus requiri: fortitudinis, non terri animam, a corpore quodam modo; datus Philosophus recedens, nec aliquid non perficit ad superna afectionis barrare: justitia, ad unum sibi huius propriei conservare viam, unitusque viri obsequio.*

Demum de iam purgati ad deteri animal virtutibus inquit, *quod prudenter est divina sola nosse, & hoc tamquam nihil sit aliud, inservi: temperans, terrena cupiditates non reprehendere, sed positis obliuisci: fortitudinis, passiones ignorare, non vincerere: justitia, in ea divina mente facilius, non seruit perpera cum ex fado imitando.*

Disputavit vero Theologo, an hæc divitio sit in diversas species virtutis, vel solum in diversos status ejusdem virtutis? Quæ difficultas non procedit de virtutibus exemplaribus: cum enim virtutes illæ non sint humanæ, sed divinae, evidens est illæ plurimum specie differre a nostris. Solum ergo queritur de aliis tribus, que politica, purgatoria, & purgati animi dicuntur, an essentialiter differant, & dividant genus virtutis, an solum accidentaliter, & penas diversos status ejusdem virtutis?

Repondeo breviter cum Cajetano & aliis Thomistis, has tres virtutes, politicas, purgatoria, & purgati animi, non esse specie diversas; sed diversos status ejusdem virtutis, secundum diversas perfections; sicut pueritia, adolescentia, & virilitas, non faciunt diversos homines, sed diversos status ejusdem hominis. Idem enim habitus qui initio sunt virtutes politicae, quia passiones ad medium rationis reducent (per quod homo fit animal perfecte politicum, & recte disponit ut bene se habeat in rebus humanis gerendis) producunt in tantum, ut passionem inmoderantem tollant, & tandem usque adeo ascendant, ut animum omnino purgent a terrenis cupiditatibus, & a passionum perturbationibus liberent.

Conferatur: Omnes virtutes morales, quas habemus in via, post resurrectionem remanebunt in patria eadem specie, & aliquando eadem numero: Sed in patria omnes sunt purgati animi, in via autem ut plurimum politica, vel ad summum purgatoria. Igitur hæc divitio est in diversis status accidentales virtutis. Nec obstat quod habeant diversos actus: illi enim non different essentiāliter, sed tantum accidentaliter, quia semper producuntur sub eadem ratione formalis unius & ejusdem virtutis.

Solebat etiam dividi virtus moralis in heroicam, & communem, seu vulgarem. Quæ distinctione sumpta est ex Aristotele. Ethicorum, ubi cum distinxisset tria circa mortales fugienda, vitium, incontinentiam, fecitatem; victio autem opponi virtutem, neque vulgarem & communiter dicitur, incontinentia vero continentiam, tandem fertati-

gandum, pax, benignitas, mansuetudo, continentia, castitas, &c. que sunt verae virtutes morales; dicuntur vero fructus spiritus sancti, quia ab eo specialiter infunduntur.

Favent etiam SS. Patres: Augustinus enim tract. 8. in Epist. Joannis, affectu piætatem, castitatem, modestiam, sobrietatem, & similes virtutes, que non possunt esse nisi morales, residere in anima justi, tamquam exercitum cui Christus imperat, & quibus utitur in ministeriis, cum incipit in nobis habitate per gratiam. Gregorius vero homil. 5. in Ezechiel. hoc scribit: *Bona moralitas spiritus alter intelligi: in sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes semper permane, juxta quasdam vero recubitus venit, & virtus recedit. In fide nostra, spe, aquæ caritatis, & in aliis bonis, sive quibus ad easdem parvam non potest venire, sicut de humilitate, captione, justitia, misericordia, perfectiora corda non defert; in propria vero virtute, a Græca faciendo, mirabiliorum exhibitione, electis suis aliquando adeat, aliquando se subtrahat. Quibus verbis aperte docet spiritum sanctum habitare in cordibus nostris, & in anima permanere, non solum ratione caritatis, sed etiam per humiliacionem, castitatem, justitiam, & misericordiam, que sunt virtutes morales, subindeque virtutes morales a spiritu sancto nobis infusa, una cum gratia familiante, confirmante.*

Exemplares dicuntur, prout inventur in Deo, in quo est exemplar, & idea omnium virtutum que in nobis sunt; per imitationem enim divinae justitia sumus iusti, & per imitationem perfectionis divinae, perfecti, juxta illud Matth. 5. *Etsi perfetti, scis & Pater vester cœlestis perfector es.*

Hanc divisionem eleganter explicat Macrobii lib. I, super sonnum Scipionis cap. 8. ubi sic ait: *Exemplares virtutes illi sunt que in ipsa divina mente confundunt, & quarum exemplo reliqua omnes per ordinem defundunt. Nam se ferunt altaria, multo magis virum ideas esse in mente divina credimus eis. Illic prudenter est mens ipsa divina: Temperantia; quod in se perpera intentione conversa est: Fortitudine, quod semper idem est, nec aliquando mutatur: Justitia, quod perenni lege a sempiterna sua operis continuacione non fletitur.*

De politiciis, per quas boni viri Reipublice consulunt, ait: *quod politica prudenter est ad rationes normam que cogit & agit universo dirigere, ac nihil præter rectum vellet in facere, humanisque actibus tamquam dictis arbitrio) præsidere, fortitudinis est, animum supra pericula metum agere, vel præparare: temperans, nihil appetere ponendum, in nullo legem moderationis excedere, sed sicut rationis cupiditatem domare: justitia, servare unicuius quod suum est. Et mos: *Hic virutens vir bonus primus sui arboris de Reipublica Rector officium, justus ac præsidi gubernans humanae, divina mea defensio.**

ARTICULUS I.

An dentur in nobis virtutes morales per se infusa?

Quod dentur virtutes aliqua per se infusa, nempe *Theologica, fides, spes, & caritas, certum & indubitate est apud Theologos, ac definitum in Concilio Tridentino art. 6. cap. 7. his verbis: In ipsa justificatione cum remissione peccatorum hic omnia simili infusa accipiunt homo per Jesum Christum, cui inferior, fidem, spem, & caritatem. Unde solum difficultas est & controversia inter Theologos, an præter virtutes Theologicas, dentur etiam virtutes morales per se infusa cum gratia familiante, & cum ea indisolubiliter conexas, temperantia, scilicet fortitudine, justitia, & prudenter, quia ab acquisitione specie & essentiāliter distinguuntur? Ad cujus evidentiam*

Scindunt est, quod aliqua virtus potest esse infusa dupliciter: vel per se, vel per accidens. Est infusa per se quando ex propria natura habet ut a solo Deo effectiva producatur, quia est ordinis supernaturalem & divini. Et hoc modo caritas, & aliae virtutes Theologicas, dicuntur per se infusa, quia a natura nulla sunt initia principia quibus acquirantur. Dicitur autem virtus infusa per accidens, quando ex propria natura habet ut possit per actus nostros acquiri, & tamen per accidens, in aliquo dispensatione divina, alicui infunditur: & hoc patet dicuntur infusa primo Parenti, & etiam Christo Domino, virtutes ex genere suo acquisibilis. Præfens ergo difficultas non procedit de virtutibus hoc secundo modo infusa, sed de virtutibus moralibus infusa per se, sive quæ de se, & ex natura sunt petunt a Deo infundi. Has enim negant Scotus, & ejus Discipuli; admittunt vero certi Theologi, cum S. Thom. hic art. 3. Scotti sententiam, ut errorneam, vel temerariam, aut faltem ut omnino improbabilem, post definicionem Clementis V. in Concilio Viennensi, rejicientes.

§. I.

Conclusione affirmativa probatur, & autoritate Scripturae, SS. Patrum, & Concilii Viennensis firmatur.

Ilic igitur, necessario admittendas esse virtutes mo-2 rales per se infusa.

Probatur primo ex Scriptura: dicitur enim Sapient. 8. *Sobrietatem & prudenteriam docet (supple divina sapientia) & justitiam, & virtutem, quibus nihil est utilius in vita hominum. Et infra: Scilicet quantam alter non possum effe continent, nisi Deus docet. Sed quod Deus docet, & dat, habetur solum per infusionem a Deo: Ergo datum in nobis aliqua sobrietas, seu temperantia, prudenter, justitia, & fortitudine (que sunt virtutes morales & cardinales) infusa a Deo, subindeque virtutes morales infusa necessario admittenda sunt. Unde Glossa ibidem ait: *Has autem virtutes nemo habet, nisi cui omnium virtutum origines Dei constat.**

Hoc ideo confirmant Thomisti ex pluribus aliis Scripturis testimonios: Sapient. 7. *Venerunt mihi omnia bona pater cum illa, & innomerabile honestas, per manus illius. Ubi per innumerabile honestatem, secundum Glossam, intelliguntur virtutes, que circa bonum honestum versantur. Item ad Galat. 5. fructus spiritus sancti dicuntur*

gaudium,

De Virtutibus moralibus infusis.

209

ordine non minor debetur perfectio, quam in suo debetur naturæ: Sed in ordine naturæ perfectior homo non solum circa finem ultimum, quod habet a naturali synderesi, naturalique restitudine voluntatis, sed etiam circa fines non ultimos, quod habet per virtutes morales acquisitas: Ergo similiter in ordine supernaturale utramque perfectiōne habere debet, subindeque ordinis gratie debentur non solum virtutes Theologicae, quibus homo perfectior & ordinatur ad beatitudinem supernaturalem, sed etiam virtutes morales infusa, quibus in ordine supernaturale perciatur in ordine ad media, que ad illam conducunt. Virtutes enim morales acquisitas, cum sint ordinis naturalis, & prudentia naturali regulerint, nec finem supernaturalem, nec media ad illud conducantur valent attingere.

Conferatur, & magis illustratur hæc ratio: *Natura humana, verbi gratia, est radix omnis perfectionis, quæ fibi debetur, sive circa finem, sive circa media; ideoque nulla est virtus acquisita, que non sit aliquo modo a tali natura, mediante dictamine prudentia, & in fluxu rationis: Ergo similiter gratia debet esse radix omnis perfectionis; omnisque virtutis fibi debet; alias ista erit fibi inuisi sufficiens, illiusque opere indigebit: Cum igitur gratia debentur non solum virtutes perfectiōnem hominem circa ultimum finem supernaturalem, que sunt virtutes Theologicae, sed etiam perfectiores circa media, que sunt virtutes morales, debent omnes ab ipsa gratia oriiri, atque adeo, præter virtutes Theologicas admitti debent virtutes morales supernaturales, & inveniuntur.*

Respondent primo Adversarii, virtutes morales acqui-2 fitas sufficienter elevant per imperium caritatis ad attin- genda media supernaturalia, necessaria per obtinendum finem supernaturale, subindeque virtutes morales infusa ad hoc non esse necessarias, nec ordinis gratia debitas.

Secundum contra primo: Licit per imperium caritatis virtutes morales acquirent elevant ad finem supernaturalem; ad illud tamen elevant ut quid improportionatum, & extremitate ministris, & alienis instrumentis: Ergo, nisi dentur per humiliacionem, castitatem, justitiam, & misericordiam, que sunt virtutes morales, subindeque virtutes morales a spiritu sancto nobis infusa, una cum gratia familiante, confirmante.

Congrat faciunt: Licit caritas det virtutibus moralibus acquisiti relationem ad finem ultimum, tamquam ad finem extrinsecum, non tamen immutat eorum objecta, neque facit ut attingant in nostris operationibus medium quod ratio supernaturalis constituit, quod est bonum supernaturale honestum; alias tales virtutes non modo quod relationem caritatis, sed etiam quod tendentiam ad objectum, & secundum suam substantiam, efficiunt supernaturales: Ergo ex eo quod caritas imperat virtutibus moralibus acquisiti, non tolluntur necessitas virtutum moralium infusarum, quibus medium supernaturale attinguntur.

Tertio: Ut virtus acquisita, verbi gratia fortitudo, possit imperari a caritate, dabit prius natura imperari a fortitudine infusa, ita ut hoc imperium sit dispositio ad illud: cum enim virtus acquisita, & ejus actus sint infusa in ordine morali, & virtus caritatis supremum nequit ab illius imperio perveniri, nisi per aliquod medium, quod est virtus moralis infusa. Congrat que hoc ordinis divinae providentia, quæ infima movere per media, & hoc per superiora. Deficiente ergo virtute morali infusa, non potest motu caritatis ad acquisitionem pertinere, neque ejus actum meritorum redire; ut expref- fice docet S. Thomas quæst. de virtutibus art. 10. ad 4. hiis verbis: *Cum nullum meritorum sit sine caritate, actus virtutis acquisita non potest esse meritorius sine caritate. Cum caritate autem finis infundatur alia virtutes: unde actus virtutis acquisita non potest esse meritorius, nisi mediante virtute infusa; nam virtus erat in finem inferiorem, non facit ad ordinatum ad finem superiorem, nisi mediante virtute superiori.*

Respondent secundo Adversarii, ad attinenda media supernaturalia sufficiunt spiritus sancti dona.

Secundum contra: *Dona spiritus sancti ponuntur solum ad operandum modo extraordinario, etiam intra ordinem supernaturalem, ex instinto felicitate & motione speciali spiritus sancti, ut dicimus in ultima disputatione: Ergo propter dona admitti debent virtutes morales infusa, ad operandum modo ordinario intra ordinem supernaturalem.*

Secunda ratio est quam D. Thomas hic art. 3. affinat. *Virtutes Theologicae, ad probandum necessario admittendas esse virtutes morales per se infusa.* 9 *Prima sic potest proponi: Homo constitutus per gratiam in esse supernaturale, non minus debet esse perfectus in operando modo supernaturale, quam in ordinem naturalem habent virtutes morales ordinis naturalis, ac proinde acquisite, ut communiquer concedatur: Ergo cum non sit Thesis. Contra, Tom. III.*

minor